



Akkoorden die elkaar moeten versterken de gezond- heidskloof overbruggen

Het oorspronkelijke Sportakkoord (SA) heeft een update ondergaan en de overheidsimpuls naar meer sporten en bewegen een uitbreiding naar gezonder leven. Het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) geeft de mogelijkheid om via de zogeheten Brede Spuk eenvoudiger en op een breder front subsidies aan te vragen voor projecten. De vraag is of dit de beweging heeft versneld en de rol van de buurtsport- en cultuurcoach nog crucialer gemaakt. Of is het nog te vroeg om die te stellen? Wat is er zoal verbeterd sinds de vertegenwoordigers van tal van organisaties hun handtekening onder de akkoorden hebben gezet? We vroegen het een aantal van de ondertekenaars aan de hand van zeven vragen.  JEROEN KUYPERS



De urgentie situeert zich in het onvermogen van een aanzienlijke groep Nederlanders om voldoende regie te voeren over de eigen gezondheid en vitaliteit

Demografen kunnen niet voorspellen hoeveel kinderen elke vrouw zal krijgen of op welke leeftijd iedere man sterft. Het individu behoudt op dat vlak zijn geheimen. Maar de algehele beweging die de bevolking maakt is vrij precies en lang tevoren in kaart te brengen. En dus weten we al jaren dat Nederland ontgroent en vergrijsst. Een verouderende bevolking, ofwel een bevolkings-

piramide met de vorm van een granaat (bol in de oudere/hogere en smal in de jongere/lagere leeftijdscohorten) oogt terecht wankel. Een explosie aan zorgkosten is financieel het meest zichtbare gevolg, maar daaronder gaat veel ellende schuil die niet in euro's is uit te drukken, zoals lichamelijk ongemak, pijn en vereenzaming. Een aantal ziektes en aandoeningen is onvermijdelijk, zoals osteoporose, vaatvernauwing en dementie. En ook al is de medische stand steeds beter in staat sommige daarvan te genezen, op de ene kanker volgt soms toch een andere, terwijl de moderne arts nog even ver staat van een kuur tegen alzheimer als de middeleeuwse barbier van een kroon of implantaat. Genezen is echter slechts één kant van de medische medaille, de andere is preventie. Bewegen is van essentieel belang om ons lichaam gezond te houden. Sportief bewegen brengt mensen bovendien samen, verhoogt de levensvreugde, verdrijft depressies en eenzaamheid. Als Nederland erin slaagt zijn ouder wordende bevolking lichamelijk actief te houden, zal het nog altijd grote hoeveelheden heupen en hartkleppen moeten vervangen, maar verder in de toekomst. Als het die fysieke activiteit weet te combineren met geestelijke en sociale, en met een verminderde inname van alcohol en toegevoegde suikers, kan het begin van dementie bij veel ouderen met jaren worden vertraagd. Uitgestelde zorg is dubbele winst. Maar opnieuw is de financiële winst slechts één soort profijt.



Gezondere ouderen zijn ook gelukkiger, en geluk is, zoals bekend, niet in geld uit te drukken. Hetzelfde geldt voor jongeren die via sporten en een actieve leefstijl worden geholpen een gezond gewicht te combineren met het voorkomen van verslavingen.

Die winst bereiken we als samenleving niet 'zomaar'. Daar is veel en consequent beleid voor nodig. Enkele jaren geleden sloegen tal van hierbij betrokken organisaties de handen al een keer ineens.

Hardnekkige gezondheidsachterstanden

Wat heeft u zien gebeuren de afgelopen periode wat maakt dat de urgentie van het SA/GALA (en de hele 'beweging naar de voorkant', 'gezonde generatie 2040') voor u duidelijk is?

"De urgentie was, denk ik, allang duidelijk, alleen hebben we nu een instrument in handen om de gemeenten te helpen bij hun grote belangrijke opgaven met GALA en SA", meent Lodewijk Klootwijk, directeur-bestuurder van het Platform Ondernemende Sportaanbieders (POS). "Deze opgaven zijn in feite een investering in een toekomstige beperking van de zorgkosten. Mensen in een lage sociaaleconomische positie leven gemiddeld veertien jaar minder lang gezond. Daar komt de beweegarmoede van kinderen bij en de eenzaamheid bij ouderen. Daar moeten we nu wat aan doen, door te werken aan het doel om 75 procent van de bevolking aan de bewegnorm te laten voldoen."

Georgette Fijneman, die tekende namens de zorgverzekeraars, geeft als reden voor de urgentie de druk op het zorgstelsel. "Met name de gezondheidsachterstanden zijn een hardnekkig probleem. Daarom zijn er afspraken nodig om gezamenlijk onze schouders eronder te kunnen zetten. De concrete resultaten die in zowel het Integraal Zorgakkoord als het GALA zijn geformuleerd bieden ons de kans die de monitoren en elkaar erop aan te spreken." Voor



Sybrig Sijsma, wethouder in Heerenveen en bestuurslid van de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG), situeert de urgentie zich in het onvermogen van een aanzienlijke groep Nederlanders om voldoende regie te voeren over de eigen gezondheid en vitaliteit. "Dat hangt samen met de toenemende ongelijkheid in de samenleving. We moeten dus werken aan zowel de preventie als de toegankelijkheid daarvan. De inzet van SA en GALA helpt hierbij, door interventies die tot nog toe projectmatig of kortdurend werden ingezet beter en langer te borgen." En Anneke van Zanen-Nieberg, die tekende namens NOC*NSF, besluit met een verwijzing naar een representatief onderzoek van haar organisatie, *Zo Sport Nederland 2022*: "Daaruit blijkt dat 700.000 mensen na corona niet zijn teruggekeerd in de sport en dat deelname in de leeftijdsgroep 13 tot 18 sterk achterblijft, evenals onder de laag en middelbaar opgeleiden. We moeten dus nu in actie komen om meer Nederlanders aan het sporten te krijgen bij de ongeveer 24.000 clubs die ons land rijk is. Dat zijn we verplicht om de verschillen in

“Met name de gezondheidsachterstanden zijn een hardnekkig probleem. Daarom zijn er afspraken nodig om gezamenlijk onze schouders eronder te kunnen zetten”

Georgette Fijneman (zorgverzekeraars)



kansen niet nog groter te maken dan ze al zijn, maar zeker ook tegenover toekomstige generaties.”

Regie vanuit eigen rol

Welke rol speelt uw organisatie in het SA/GALA?

Fijneman antwoordt hierop dat haar organisatie de afspraken heeft gemaakt voor de zorgpartijen, zoals die zijn opgenomen in het hoofdstuk ‘gezond leven en preventie’. “Afspraken ook met VWS en de gemeenten om er concreet uitvoering aan te geven.” Van Zanen-Nieberg wijst op de sportclubs. “Wij hebben primair de rol om sportbonden en de daarbij aangesloten clubs bij te staan in het versterken van hun vitaliteit. De doelstellingen van de Sportagenda 2032 leveren zo tegelijk een bijdrage aan die van het SA en GALA. We voeren dus regie vanuit onze eigen rol en expertise.”

Sijtsma neemt haar eigen gemeente als voorbeeld voor de rol van de VSG: “De uitwerking van het sportakkoord is heel ambitieus opgepakt en wordt heel breed gedragen. Dat hebben we bereikt door zowel inwoners als maatschappelijke partners erbij te betrekken. De grote maatschappelijke waarde van sport komt zo goed naar voren en kan door iedereen worden ervaren. Heerenveen heeft hiermee ook andere Friese gemeenten geïnspireerd.” Lodewijk Klootwijk zegt dat de rol van de POS zich concentreert in het laten aansluiten van ondernemende sportaanbieders bij de lokale akkoorden, via een eigen platform. “De animo hiervoor is groot. Opmerkelijk is dat 9 van de 10 ondernemende sportaanbieders daarbij niet gedreven worden door geld maar door hun wil mensen verder te helpen in hun leven door middel van sport. Ze slagen er ook in mensen met een lage SEP bij hen te doen sporten.”

Het fundament versterken

Welke meerwaarde ziet u in de verbinding tussen SA en GALA?

Een kolfje naar de hand van Fijneman: “Om ondersteuning en zorg toekomstbestendig

“De doelstellingen van de Sportagenda 2032 leveren tegelijk een bijdrage aan die van het SA en GALA”

Anneke van Zanen-Nieberg (NOC*NSF)

te maken, zijn brede maatschappelijke veranderingen noodzakelijk. Het GALA en SA hebben een eigen focus, maar ze vullen elkaar wel aan en bieden het fundament voor samenhangend gezondheidsbeleid. Buurtsport- en cultuurcoaches zijn bijvoorbeeld inzetbaar om via sport en bewegen een aandeel te leveren aan de keten valpreventie, een onderdeel van het GALA. Ook in de ketenaanpak kinderen met overgewicht, zijn bewegen en beweeginterventies een vast onderdeel.” Klootwijk vindt vooral de ontschotting een groot pluspunt. “Een kans om meer focus te krijgen op preventie. Bovendien is een meer integrale aanpak nu eindelijk mogelijk.” Van Zanen-Nieberg wijst op de goed bij elkaar aansluitende ambities van beide akkoorden. “Vanuit Sportakkoord 2 hebben we de ambities om het fundament verder op orde te krijgen, het bereik te vergroten en zichtbare betekenis van (top)sport te vergroten. NOC*NSF vindt het van belang dat we de sportsector kunnen inzetten om de ambities uit GALA op het gebied van preventie te realiseren. Ook in het Integraal Zorgakkoord (IZA) zijn afspraken gemaakt over preventie. GALA en de financiering uit het IZA-akkoord vullen elkaar aan. Beide akkoorden vragen extra aandacht voor het terugdringen van vermijdbare gezondheidsverschillen bij kwetsbare groepen.”

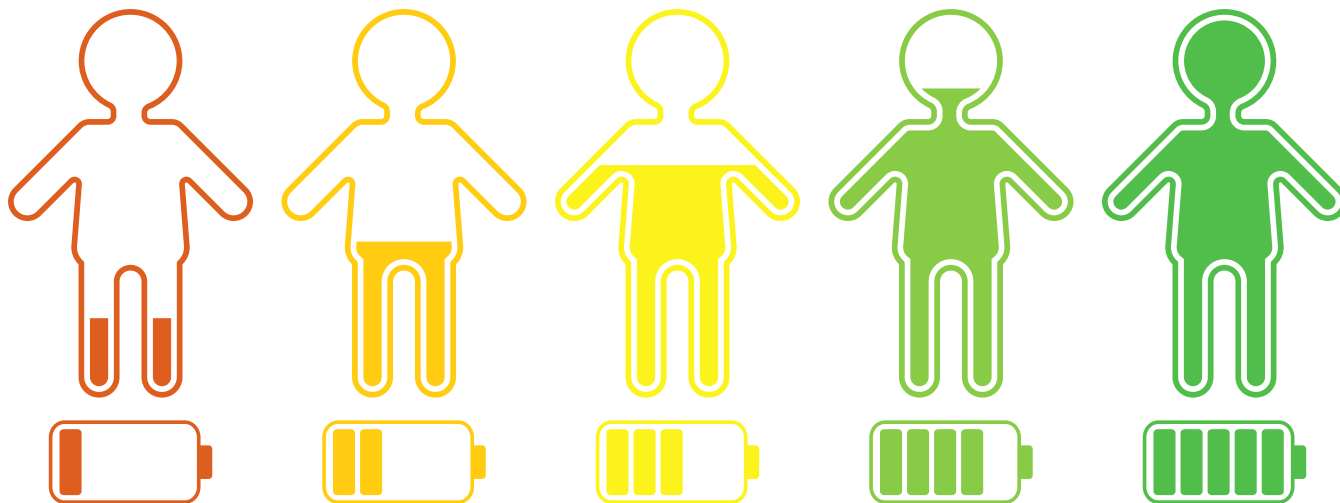
Ketenaanpak

Welk doel heeft u zich gesteld in relatie tot beide akkoorden?

Voor Sijsma is dat zeer helder: “In de gemeente Heerenveen benutten we al heel wat jaren de kracht van sport als het erom

gaat de vitaliteit en gezondheid van de bewoners te bevorderen. Daarbij maken we gebruik van onze unieke positie als sportgemeente, met alle accommodaties en verenigingen die daarbij horen. Dat laatste willen we nog meer gaan doen. Het hoofddoel daarbij is het overbruggen van de gezondheidskloof, zodat we ervoor kunnen zorgen dat echt al onze bewoners deel zullen kunnen uitmaken van de gezonde generatie 2040.”

Voor Fijneman zijn de doelen zeer concreet omschreven in het GALA en is de taak van de zorgverzekeraars daarbij helder: “Er is nu een werkagenda met afspraken op het gebied van de inrichting van de regionale preventie-infrastructuur en op de verschillende ketenaanpakken te weten Kansrijke start, Ketenaanpak kinderen met overgewicht, Welzijn op recept, Geïntegreerde Leefstijlinterventie (GLI) en valpreventie.” Voor de voorman van de ondernemende sportaanbieders is er ook geen twijfel over de doelstellingen: “Met elkaar actie ondernemen en te leren hoe wat het beste werkt. En bijsturen waar het niet werkt. Deze ervaring, die lokaal opgedaan wordt, delen we met andere lokale platforms van ondernemers en ook nationaal met onze partners in het sportakkoord.” En ook voor NOC*NSF laat dit niets aan duidelijkheid te wensen: “Het doel is om sportclubs sterker en zelfredzamer te laten worden en daardoor meer toekomstbestendig. Ook zouden zij een grotere rol kunnen spelen om de sportdeelname te doen stijgen. Daar-



“Op lokaal niveau zorgt de adviseur lokale sport voor de verbinding tussen veel verschillende partijen”

Anneke van Zanen-Nieberg (NOC*NSF)

voor zijn vitale sportclubs, een beweegvriendelijke buitenruimte, enthousiast en deskundig kader en goed georganiseerde clubondersteuning en -ontwikkeling van wezenlijk belang.”

De Vierhoek

Met wie werkt u samen om dat doel te bereiken?

Deze vraag klinkt wat als een open deur, omdat de ondertekenaars natuurlijk met elkaar samenwerken, maar er blijken toch nog heel wat andere spelers bij betrokken te zijn. Sijsma noemt nadrukkelijk de maatschappelijke organisaties. “Ik ben heel blij dat ook zij zijn aangesloten, want ook deze partijen dragen bij aan sport, beweging, vitaliteit en gezondheid. De maatschappelijke organisaties kunnen bij uitstek de maatschappelijke waarde van sport verbinden aan andere maatschappelijke doelen binnen de samenleving. Daarnaast hebben in onze gemeente ook Topsport Noord, Thialf en sc Heerenveen de handschoen opgepakt om de kracht en waarde van sport binnen de samenleving verder uit te diepen en te benutten.” Van Zanen-Nieberg prijst ook de POS, een welkome nieuwkomer in de vierhoek met VSG en VWS. “We werken nauw samen met de organisaties die lid zijn van het POS, maar op lokaal niveau ook intensief met gemeentes, met

clubondersteuners – via het lokale sport en beweegloket – en we zorgen voor verbinding tussen deze partijen via de adviseur lokale sport.”

Naar de sport toe leiden

Welke rol speelt de buurtsport-/cultuurcoach in het realiseren van dat doel?

Het is voor alle ondertekenaars duidelijk dat deze twee typen coaches een cruciale rol spelen. Zo zegt Klootwijk: “Wij vinden het zeer belangrijk dat er buurtsportcoaches zijn in de wijk. Regelmatig staat er een buurtsportcoach voor de groep lokale ondernemers. De koppeling tussen de buurtsportcoach en de ondernemers is van groot belang: hoe beter de buurtsportcoach weet wat de lokale ondernemers in hun aanbod hebben, des te beter kan hij mensen die willen sporten en bewegen toe leiden naar de ondernemers.” Een goed voorbeeld is volgens hem Zoetermeer: “Daar is een ondernemer die freerunning aanbiedt voor 50+. De lokale buurtsportcoaches leiden mensen die training nodig hebben voor valpreventie naar hem toe, met groot succes. De angst voor vallen wordt minder, de kracht om te blijven staan neemt toe en voor als het toch gebeurt, leren de mensen hoe ze beter vallen.” Volgens Fijneman werken buurtsportcoaches al jaren op het

snijvlak van sport, bewegen en andere domeinen (de zorg, het onderwijs, welzijn en cultuur). “De fysieke leefomgeving moet uitnodigen tot bewegen en ontmoeten. Een buurt- of cultuurcoach kan daar een belangrijke rol in vervullen. Cultuurdeelname verbindt mensen met elkaar, vergroot hun veerkracht en draagt bij aan persoonlijke ontwikkeling. Via de SPUK-gelden kunnen gemeenten gelukkig een welkome bijdrage ontvangen voor het inzetten van een buurt- en cultuurcoach.”

Van Zanen-Nieberg prijst het enthousiasme en de kundigheid van (buurt)sportcoaches waarmee ze mensen in beweging krijgen. “De kunst zit hem erin voor de komende periode dit ook te bestendigen bij de sportclub zodat de sporter een langdurige relatie met zijn of haar sport kan aangaan. We weten uit onderzoek dat sporters die samen en onder begeleiding van deskundig kader sporten, langer blijven sporten. Daarnaast weten we uit ander onderzoek dat kinderen die tot en met hun 18de levensjaar met enige regelmaat sporten, dat ook als volwassene blijven doen, of dat ze terugkeren in de sport na een drukke levensfase. Een goed voorbeeld is te vinden in Leusden, waar de buurtsportcoach van het jaar werd bekroond.”

Welzijn op Recept

In Heerenveen kent men naast de buurtsportcoach nog een ander type: “Een coördinator sport en preventie & gezondheid. Deze coördinator zoekt verbinding met de verschillende thema’s en kijkt hoe sport, bewegen en cultuur als middelen ingezet kunnen worden om ook andere doelstellingen te behalen. Daarnaast krijgen buurtsportcoaches een grotere rol in de uitvoering van het sportakkoord, zodat het sportakkoord professionele kracht in de uitvoering krijgt. Er zijn veel mooie voorbeelden uit de gemeente. Er is de Bewegingbox ‘Lezen en Schrijven’, met daarin het boekje *Bewegen en Taal*. In het boekje staan beweegoefeningen uitgelegd in begrijpelijke taal, om te stimuleren op een actieve manier aan de slag te gaan met het

“De koppeling tussen de buurtsportcoach en de ondernemers is van groot belang: hoe beter de buurtsportcoach weet wat de ondernemers in hun aanbod hebben, des te beter kan hij mensen die willen sporten naar hen toe leiden”

Lodewijk Klootwijk (POS)

thema lezen en schrijven. Er is bij ons ook een jaarlijks terugkerende Megasportdag; een dag speciaal voor kinderen waarop zij gratis mee kunnen doen aan verschillende workshops georganiseerd door diverse sportverenigingen en kennis kunnen maken met heel veel verschillende sporten. We kennen een ‘Beweeg en Ontmoet Dag’ voor ouderen, waarbij ook volop aandacht is voor valpreventie. Tenslotte worden de buurtsportcoaches ingezet in Welzijn op Recept, een prachtige ontwikkeling, waarin de focus van zorg naar gezond en vitaal wordt verlegd.”

Drempels verlagen

Wanneer is de uitwerking van het SA/GALA succesvol?

Voor de zorgverzekeraars is dat een kwestie van tempo maken: “De centrale doelstelling van het GALA is: een gezonde generatie in 2040. De *midterm review 2024* van het GALA zal meer informatie opleveren over in hoeverre de samenwerking tussen sociaal en zorgdomein, de zogenoemde beweging naar de voorkant, op gang komt.” Voor VSG is dat ‘wanneer’ als de gezondheidsachterstand van bepaalde groepen in de samenleving kleiner is geworden. “Het allerbelangrijkste is dat we daarin slagen en dat iedereen mee kan doen. We willen drempels verlagen – of zelfs helemaal wegne-

men – om sporten en bewegen voor iedereen mogelijk te maken, zodat elke inwoner deze kans kan benutten.” Voor NOC*NSF is het “wanneer we het ‘maatschappelijk weefsel’ – zoals het in de Troonrede werd genoemd – van bijna 24.000 sportclubs zodanig hebben versterkt dat we gezamenlijk een duidelijke bijdrage kunnen leveren aan de maatschappelijke uitdagingen. Wanneer de sportinfrastructuur nog beter wordt benut en bij het inrichten van de publieke ruimte nog meer aandacht is voor sport en bewegen. Voorwaarde daarvoor is dat sportclubs zijn geprofessionaliseerd door de inzet van betaalde krachten op trainersbegeleiding en in staat zijn een gevarieerd aanbod te bieden voor alle doelgroepen. Uiteraard in een sociaal en fysiek veilige omgeving.” Voor de POS tenslotte geldt: “Als de sport als geheel een grote bijdrage kan leveren aan het fitter en vitaler maken van de bevolking. 75 procent van de bevolking moet gaan voldoen aan de beweegnorm, dat is ons doel, dat is het doel van ons allemaal, denk ik.” ■